

مسافرت تاریخی تاگور، شاعر و فیلسوف هندی به ایران

محمد صادق ضیایی*

در سال ۱۳۱۱ شمسی، دولت ایران از رابیندرا نات تاگور، شاعر و فیلسوف مشهور هندی، دعوت کرد تا به ایران مسافرت نماید. تاگور با قبول این دعوت، روز بیست و پنجم فروردین ماه آن سال از راه بوشهر وارد ایران شد و تا هنگام مراجعت به هندوستان که قریب چهل روز طول کشید، مهمان دولت ایران بود. شرح این مسافرت تاریخی را دانشمند و استاد فقید دکتر عیسی صدیق در جلد دوم خاطرات زندگی خود که یادگار عمر نام دارد، نگاشته است.

بنابر نوشته وی، تاگور در مدت اقامت خود در ایران، از آثار تاریخی شهرهای اصفهان و شیراز بازدید کرد و چند سخنرانی در وزارت فرهنگ و انجمن ادبی ایران و کالج البرز ایراد نمود که بسیار مورد توجه و تحسین حضار واقع گردید. سپس به مناسبت هفتاد و دومین سال تولد وی، از طرف هیأت دولت و انجمن ادبی ایران به نحو شایسته‌یی از شخصیت جهانی و مقام علمی وی تجلیل شد. تاگور در سی‌ام اردیبهشت ماه ۱۳۱۱ هـ ش خاک ایران را به قصد هندوستان ترک کرد و در سال ۱۳۲۰ شمسی در هشتاد سالگی در زادگاه خود جهان را بدرود گفت.

در مدت اقامت تاگور در ایران، عده‌یی از علما و دانشمندان سرشناس ایرانی نیز با وی ملاقات کردند، از جمله‌ی علمای مزبور، یکی هم استاد فقید ابو عبدالله زنجانی، پدر نگارنده و مؤلف کتاب مشهور تاریخ‌القرآن بود. تاگور ضمن آشنایی با آن مرحوم،

* محقق و پژوهشگر ایرانی.

جمله حکمت‌آمیزی هم در چند سطر به‌زبان انگلیسی در دفتر یادبود ایشان نگاشته که ترجمه آن چنین است:

حکمت، حاصل پخته شدن عقل در عشق است.

رابیندرا نات تاگور؛ ۱۱ مه ۱۹۳۲ م.

خط و امضای تاگور در دفتر یادبود یک عالم ایرانی.

در یکی از مراسم تاگور با چهره‌های بزرگی چون رشید یاسمی، اقبال آشتیانی، سعید نفیسی، نصرالله فلسفی، ملک‌الشعراى بهار و علی دشتی عکس یادگاری دارد. این نکته را هم باید اضافه کرد که دو قطعه عکس جالب از مسافرت تاریخی تاگور به ایران هم در دست است که یکی عکس تاگور را با جمعی از استادان و دانشجویان مدرسه‌ی عالی حقوق و دومی عکس فیلسوف هندی را با عده‌ی از دانشمندان و نویسندگان مشهور معاصر ایرانی مانند عباس اقبال و ملک‌الشعراى بهار و علی دشتی و... نشان می‌داد. برابر توضیحات دکتر محمد حسن گنجی، استاد ممتاز دانشگاه تهران، از جمله‌ی افرادی که در آن عکس دیده می‌شوند، محسن اسدی بیرجندی است که در ایام توقف تاگور در ایران، در تمامی سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های تاگور مترجم رسمی وی بوده است.

در خاتمه به‌مناسبت نامی که از استاد ملک‌الشعراى بهار به‌میان آمد، متذکر می‌گردد آقای سید ابوالفضائل مجتهدی که خویشاوندی نزدیکی با یکدیگر داریم و مرد فاضل و دانشمندی هستند و پس از پیروزی انقلاب مدتی هم سفیرکبیر ایران در هندوستان بودند، چندی قبل پس از ملاحظه‌ی خط و امضای تاگور، یک بیت شعر ملک‌الشعرا دربارہ‌ی تاگور را به‌یاد آورده و قرائت کردند که با تشکر از ایشان به‌عنوان حسن ختام، پایان بخش این مختصر قرار می‌گیرد. ملک‌الشعرا در وصف تاگور چنین گفته است:

چشم من از دیدن او نور دید راضی‌ام از دیده که تاگور دید